

## **Recenzenci *Rocznika Teologicznego* w roku 2023**

ks. Bartosz Adamczewski	Zbigniew Pasek
ks. Krzysztof Bardski	Urszula Pawluczuk
ks. Stanisław Chrobak	Rajmund Porada
Edward Dąbrowa	Jan Prostko-Prostyński
Olga Drewnowska-Rymarz	ks. Paweł Rabczyński
ks. Bogdan Ferdek	Marcin Rzepka
Wojciech Gajewski	Krystyna Stebnicka
Jerzy Grzybowski	Jan Stradomski
ks. Józef Grzywaczewski	Robert Suski
ks. Marek Jagodziński	o. archim. Teofil Tia
Krzysztof Jakubiak	Barbara Tkaczow
Marek Jankowiak	bp Warsonofiusz (Bazyli Doroszkiewicz)
ks. Tadeusz Kałużny	Elżbieta Maria Wesołowska
Rafał Kosiński	Michael Wolter
ks. Janusz Kręcidło	Adam Ziółkowski
ks. Krzysztof Krzemiński	
ks. Janusz Lemański	
Krzysztof Leśniewski	
Piotr Lorek	
Adam Łajtar	
ks. Marek Ławreszuk	
ks. Kazimierz Misiaszek	
Maciej Münnich	
Vasyl Myszczanyn	
Aleksander Naumow	
ks. Leon Neścior	
ks. Marek Parchem	

CHRZEŚCIJAŃSKA AKADEMIA TEOLOGICZNA  
w WARSZAWIE

---

Rok LXV

Zeszyt 4

# ROCZNIK TEOLOGICZNY

[E-WYDANIE]

WARSZAWA 2023

## **REDAGUJE KOLEGIUM**

dr hab. Jakub Sławik, prof. ChAT – redaktor naczelny

dr hab. Jerzy Ostapczuk, prof. ChAT – zastępca redaktora naczelnego

prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński

dr hab. Borys Przedpeński, prof. ChAT

dr hab. Jerzy Sojka, prof. ChAT – sekretarz redakcji

## **MIĘDZYNARODOWA RADA NAUKOWA**

JE metropolita prof. dr hab. Sawa (Michał Hrycuniak), ChAT

abp prof. dr hab. Jerzy Pańkowski, ChAT

bp prof. ucz. dr hab. Marcin Hintz, ChAT

prof. dr hab. Atanolij Aleksiejew, Państwowy Uniwersytet w Petersburgu

prof. dr Marcello Garzaniti, Uniwersytet we Florencji

prof. dr hab. Michael Meyer-Blanck, Uniwersytet w Bonn

prof. dr hab. Antoni Mironowicz, Uniwersytet w Białymstoku

prof. dr hab. Wiesław Przyczyna, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

prof. dr hab. Eugeniusz Sakowicz, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego  
w Warszawie

prof. dr hab. Tadeusz Stegner, Uniwersytet Gdański

prof. dr Urs von Arx, Uniwersytet w Bernie

prof. dr hab. Piotr Wilczek, Uniwersytet Warszawski

Redakcja językowa – Kalina Wojciechowska  
Korekta tekstów angielskich – Karen Wasilewska  
Skład komputerowy – Jerzy Sojka

BWHEBB, BWHEBL, BWTRANS [Hebrew]; BWGRKL, BWGRKN, and BWGRKI [Greek]  
PostScript® Type 1 and TrueType fonts Copyright ©1994-2013 BibleWorks, LLC.  
All rights reserved. These Biblical Greek and Hebrew fonts are used with permission  
and are from BibleWorks ([www.bibleworks.com](http://www.bibleworks.com))

eISSN: 2956-5685

Wydano nakładem  
**Wydawnictwa Naukowego ChAT**  
ul. Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa, tel. +48 22 635-68-55  
Objętość ark. wyd.: 13,5. Nakład: 100 egz.  
Druk: [druk-24h.com.pl](http://druk-24h.com.pl)  
ul. Zwycięstwa 10, 15-703 Białystok

## SPIS TREŚCI

### IN MEMORIAM

- Ks. bp prof. dr hab. Wiktor Wysoczański ..... 653  
Ks. dr hab. Rościław Kozłowski ..... 655

### ARTYKUŁY

- JAKUB SŁAWIK, *“For there are eunuchs who have been so from birth” – Proposal of a new interpretation of Matt. 19:12* ..... 657  
GRZEGORZ OLEK, *Where does the hendiadys in Phil. 1:1 come from? About the origins, misunderstandings, and argumentation of a questionable theory in English commentaries on Philippians 1:1* ..... 681  
SERHII SHUMYLO, *The connection between Holy Mount Athos and the Ukrainian and Belarusian lands of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the 16th century* ..... 693  
BP ANDRZEJ BORKOWSKI, *Organizacja Kościoła prawosławnego w II Rzeczypospolitej (1918-1921)* ..... 713  
PANAGIOTIS TZOUMERKAS, *The Autocephalous Church of Poland during World War II: An Anecdotal Memorandum-Report of the Archbishop Grodno Savva (Sowieci) to the Ecumenical Patriarch Benjamin* ..... 741  
PIOTR NOWAK, *Instytucjonalne kształcenie kadr pentekostalnych w Polsce w latach 1930-1938* ..... 797  
BORYS PRZEDPELSKI, *Oficjalny dialog ekumeniczny między Kościołem Starokatolickim Mariawitów i Kościołem Rzymskokatolickim w latach 1997-2011* ..... 823

### RECENZJE

- Theißen, Gerd, i Annette Merz. 2023. Wer war Jesus? Der erinnerte Jesus in historischer Sicht. Ein Lehrbuch. Göttingen: Vandenhoeck&Ruprecht, ss. 592. ISBN 978-3-8252-6108-5 (GRZEGORZ OLEK)* ..... 893  
*Spoleczny kontekst braterstwa i przyjaźni w świetle księżki: Zduniak, Agnieszka, i Artur Wysocki. 2023. Powszechne braterstwo a lokalna przyjaźń. Wokół encykliki «Fratelli Tutti». Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, ss. 272. ISBN 978-83-8281-151-3 (DOROTA GIZICKA)* ..... 899

## KRONIKA

<i>Wizyta studentów z Uniwersytetu Padeborn (29-30 marca 2023)</i> (JERZY SOJKA).....	909
<i>Ogólnopolska Konferencja Naukowo-Metodyczna: „Pedagogika religii i kultury w perspektywie socjalizacji i egzystencjalnych potrzeb uczniów” (11 maja 2023)</i> (ELŻBIETA BYRTEK) .....	911
<i>Międzynarodowa konferencja naukowa „50 lat Konkordii Leuenerskiej – dziedzictwo i wyzwania” (24 maja 2023 roku)</i> (JERZY SOJKA).....	915
<i>Inauguracja roku akademickiego 2023/2024 (5 października 2023)</i> (JAROSŁAW ZABROCKI).....	919
<i>Konferencja naukowa „Oblicza pentekostalizmu – konteksty kulturowe i społeczne. Perspektywa międzywyznaniowa i religioznawcza” (24 listopada 2023)</i> (PIOTR NOWAK, ANDRZEJ MIGDA) .....	923
Wykaz autorów .....	931
Recenzenci <i>Rocznika Teologicznego</i> w roku 2023 .....	933

# Contents

## IN MEMORIAM

Ks. bp prof. dr hab. Wiktor Wysoczański .....	653
Ks. dr hab. Rościław Kozłowski.....	655

## ARTICLES

JAKUB SLAWIK, <i>“For there are eunuchs who have been so from birth” – Proposal of a new interpretation of Matt. 19:12</i> .....	657
GRZEGORZ OLEK, <i>Where does the hendiadys in Phil. 1:1 come from? About the origins, misunderstandings, and argumentation of a questionable theory in English commentaries on Philippians 1:1</i> .....	681
SERHII SHUMYLO, <i>The connection between Holy Mount Athos and the Ukrainian and Belarusian lands of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the 16th century</i> .....	693
BP ANDRZEJ BORKOWSKI, <i>Organization of the Orthodox Church in the Second Polish Republic (1918-1921)</i> .....	713
PANAGIOTIS TZOUMERKAS, <i>The Autocephalous Church of Poland during World War II: An Anecdotal Memorandum-Report of the Archbishop Grodno Savva (Sowietow) to the Ecumenical Patriarch Benjamin</i> .....	741
PIOTR NOWAK, <i>Institutional Education of Pentecostal staff in Poland in the years 1930-1938</i> .....	797
BORYS PRZEDPELSKI, <i>Official Ecumenical Dialogue between the Old Catholic Mariavite Church and the Roman Catholic Church in the years 1997-2011</i> .....	823
<b>REVIEWS</b>	
<i>Theißen, Gerd, and Annette Merz. 2023. Wer war Jesus? Der erinnerte Jesus in historischer Sicht. Ein Lehrbuch. Göttingen: Vandenhoeck &amp; Ruprecht, pp. 592. ISBN 978-3-8252-6108-5 (GRZEGORZ OLEK)</i> .....	893

<i>The social context of fraternity and friendship in the light of the book: Zduniak, Agnieszka, and Artur Wysocki. 2023. Powszechne braterstwo a lokalna przyjaźń. Wokół encykliki «Fratelli Tutti». Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego pp. 272. ISBN 978-83-8281-151-3</i>	
(DOROTA GIZICKA).....	899

## CHRONICLE

<i>Visit of students from the University of Paderborn ( 29-30<sup>th</sup> March 2023)</i>	
(JERZY SOJKA).....	909
<i>National Scientific and Methodological Conference: “Pedagogy of religion and culture in perspective of socialization and existential needs of students” (11<sup>th</sup> May 2023)</i>	
(ELŻBIETA BYRTEK).....	911
<i>International Theological Conference „50 Years Leuenberg Agreement – Heritage and Challenges” (24<sup>th</sup> May 2023)</i>	
(JERZY SOJKA).....	915
<i>Inauguration of the academic year 2023/2024 (5<sup>th</sup> October 2023)</i>	
(JAROSŁAW ZABROCKI).....	919
<i>Scientific conference: “Aspects of Pentecostalism – Cultural and social contexts. An interfaith and religious studies perspective” (24<sup>th</sup> November 2021)</i>	
(PIOTR NOWAK, ANDRZEJ MIGDA).....	921
List of authors .....	931
List of reviewers of <i>Theological Yearbook</i> in 2023 .....	933